

Киева: религиозно-сакральный центр, с ориентацией на паломничество и банковскую деятельность; промышленно-индустриальный узел; административная столица с представительной функцией и размещением руководящего аппарата республики.

Ключевые слова: история архитектуры, градостроительство, генеральный план Киева 1934-1936 гг.

Annotation

Historical, social, political and economic conditions that have led to the creation of a new Kyiv urban development plan 1934-1936 by architect Pavel Khaustov. Consistent rotation of the Kiev's main city-forming functions: the sacred religious center, with a focus on the pilgrimage and banking; the industrial center; administrative capital with a representative function and placement of the republican government apparatus.

Keywords: history of architecture, urban planning, Kyiv urban development plan 1934-1936.

УДК 72.025.4/9

С. Ю. Марчук,
аспірант кафедри ІТА, КНУБА

КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ ПІДХІД В РЕВАЛОРИЗАЦІЇ АРХІТЕКТУРНО-ІСТОРИЧНОГО СЕРЕДОВИЩА МАЛОГО МІСТА

Анотація: історичний контекст є одним з важливих аспектів сталого розвитку міста, який визначає його майбутнє. Контекстуальний підхід розглядає це з позиції діалогу сучасного та минулого. Історико-архітектурна спадщина сьогодні має формуватись не тільки у вигляді окремих пам'яток архітектури, а як цілісний і організований живий організм. Розглядається досвід не тільки збереження, а й пристосування історичних місць під туристичні цілі.

Ключові слова: історичний контекст, сучасне архітектурне середовище, контекстуальний підхід, пам'ятник, образ, місто, туризм.

Сталий розвиток міста неможливий без його історичного контексту, тому що попередня традиція задає певну основу, що з часом стає фоном, на якому розвивається містобудівне середовище нових форм.

Історичне середовище частіше за все розглядають як деякий ресурс, місце різноманітних інвестицій. Місто - це живий організм, що постійно росте й трансформується, скидаючи все старе та зношене. Але таке відношення могли собі дозволити міста набагато раніше, тому що не було такого стрімкого та масштабного входження нового в старе. В ті часи завжди тримали за основу

минулі традиції, але сучасне будівництво не може собі такого дозволити через неймовірні масштаби та темпи життя. Але, якщо розглядати це питання з точки зору людини як антропологічного виду, то людина залишається незмінною, навіть ще більше намагається повернутися до витоків. Таким чином, дуже цінними стають елементи середовища, що зберегли свій історичний контекст. Такий природний фактор є дуже комфортним для людини, і саме такі екологічно сприятливі аспекти стають зараз головними критеріями оцінки історичного середовища.

Повернення в історичне русло характеризується підвищеною увагою до збереження і відтворення регіональних принципів і форм містобудування. Контекстуалізм і регіоналізм стають необхідними кроками на шляху утвердження спадкоємності культурних традицій. [1]

Д. Піка, учасник П'ятого національного конгресу в м. Перуджа в 1948р. зазначав, що теорія наукової реставрації породжувала атмосферу болісної невизначеності, прагнучи зберегти кожен історичну дрібницю. Переробки і сторонні включення вважалися оскверненням монументу. Пам'ятник - не музейний експонат, а частина життя, він здатний до трансформації. З належною обережністю його треба пристосовувати до нових потреб. Пам'ятник не є предметом виключно наукового інтересу для фахівців, у нього є інша суспільна функція - естетична. Реставрація повинна стати справою сучасних архітекторів, а спадщина - знайти душевний контакт з сучасністю [2].

В історії мистецтва це забезпечується так, що минулі культурні епохи не зникають безслідно, а залишаються в пам'яті культури. В архітектурі процес змін в історичній забудові (знесення, перебудови, реконструкція) іде постійно, містобудівний ансамбль як діалог між структурами різних часів постійно змінюється. Вирваний із контексту об'єкт часто перетворюється в "експонат", що втратив зв'язок з історичним оточенням. [3]

Тема діалогу історичного контексту та сучасної архітектури на сьогоднішній день стає доволі актуальною. Це питання ускладнюється тим, що архітектура складається не тільки з будівель, а також існує разом з побутовою, ритуальною, релігійною, міфологічною функціями. Кожна архітектурна споруда тісно взаємодіє зі своїм просторовим оточенням. Таким чином, архітектурне середовище в цілому формує просторовий контекст, який в свою чергу надає значення кожному елементу в цьому просторі. Історичне середовище вміщує в собі всі матеріальні і духовні сліди, а ці сліди містять знаки минулого і розказують про часи минулих традицій, подій та спогадів. З іншої сторони, просторова організація архітектурного середовища може повністю ігнорувати історичний контекст, адже сучасне будівництво доволі часто зовсім не перетинається з традицією та історією, а намагається створити

новий контекст. Містобудівна практика має чисельні приклади такого становища.

Отже, розглянемо вклад історичного контексту у формування сучасного архітектурного просторового образу міського середовища. Якщо врахувати основні характеристики історичного середовища, на це питання можна відповісти у трьох його аспектах: змістовному, морфологічному і культурному [4]

У змістовному аспекті можна помітити цінність минулого у його інформаційній, науково-пізнавальній, чуттєвій та емоційній ролі. Увага до історичної спадщини не випадкова - іноді змістовне інформативне значення об'єкта може бути настільки важливим, що суттєво підвищує його роль у середовищі.

У морфологічному аспекті виявлення історичних слідів контексту різних часів, поглядів на формування простору створює широкі можливості підвищення індивідуальності, виразності і пластичного збагачення архітектури, нові функціональні і композиційні засоби впливу. Такий комплексний підхід дозволяє краще знайти спільну мову у складному діалозі нової архітектури і традиції.

У культурному аспекті найважливішим елементом для історичного середовища є об'єкти культурної спадщини, їх вивчення, охорона і збереження. Це підвищує історичну самобутність, дух місця. Якщо ж не зважати на історичний контекст, то можна втратити багато можливостей формування неповторного архітектурного середовища.

У процесі зміни середовища, вочевидь, є ризик втратити автентичні сліди історичного контексту. Так, якщо ретельно зберігати окремі пам'ятки, але відрізати їх історично сформовані зв'язки і відносини, середовище не буде відображати в повній мірі свій історичний контекст. А це може призвести до негативних наслідків для архітектурного художнього образу. Цей фактор значно змінює традиційну головну мету діяльності щодо збереження культурної спадщини – не тільки збереження і соціалізація окремих пам'яток, але й збереження і проявлення цілісного історичного середовища в самому широкому просторовому охопленні. [5]

Отже, можна визначити таку типологію можливих підходів для досягнення цієї мети: [4]

По-перше, це вивчення історичного контексту в умовах всього його розвитку.

По-друге, це формування сучасної точки зору на історико-архітектурний контекст. Виділимо його різновиди: архітектурні об'єкти – в залежності від сьогоденної позиції про архітектурно-художній процес, історичні –

відповідно до рівня історичного-наукового знання. Та тільки з позиції сучасної точки зору можна поділити ці елементи за їх значущістю. Що є стабільно-незмінним, що найбільш яскраво відображає історичний контекст? Особливо треба слідкувати, щоб позиція сучасності говорила мовою свого часу. Потрібно вести творчий діалог з традицією, а не імітувати відносини.

По-третє, це умова єдності історичного контексту. Він може містити свої архітектурні, археологічні, художні, історичні, етнічні, екологічні особливості з минулого, і кожен елемент вже є оригінальним і специфічним в своєму змістовому навантаженні. Кожен має свою роль, але тільки у своїй сукупності, цілісності, пов'язаній часом, може розкритися вся їхня повнота.

По-четверте, цінність і виявлення єдиного функціонально-часового контексту середовища, що дозволяє виявити його образ. Елементи культурної спадщини є частиною середовища життєдіяльності. Праця, відпочинок, обслуговування, комунікація - всі ці складні взаємовідносини мають бути врегульовані та підтримуватися.

Чарльз Дженкс у своїй книзі "Мова архітектури постмодернізму" пише: "Контекстуалізм потребує максимально чуйного вписування нового об'єкта в середовище міста, розгляньте як змістовний текст". [6]

Ю.І. Курбатов вважає, що головним інструментом вирішення задачі є пошук компромісу між двома протилежними аспектами впливу на форму. Як показує досвід Санкт-Петербурга, найскладніша проблема утворення нових архітектурних форм у історичному середовищі пов'язана з взаємодією контексту часу і контексту пам'яті. Ці аспекти володіють протилежними векторами впливу на нову форму. Контекст поточного моменту - це погляд у сьогодення і майбутнє. Контекст місця (*genius loci*) - погляд у минуле. Головний інструмент вирішення проблеми полягає, на думку автора, у пошуках компромісу між протилежними аспектами впливу на форму. [7]

Також існує досить актуальне питання для сучасного суспільства - як історичний спадок, контекст регіону можна використовувати за основу для розвитку історико-культурного туризму. Нагадаємо про цілісність контексту - як матеріальних пам'ятників історії та культури, так і особливостей народної культури, традицій, ремесел, історичного середовища, забудови, системи розселення, етнокультурного середовища та природного оточення.

За висновками фахівців, в Україні нараховується близько 450 історичних міст і селищ та біля 8 тисяч сіл з цінною історико-культурною спадщиною. [4]

Кожне поселення має свої характерні особливості, що відображаються в архітектурі, плануванні, в обрядах, традиціях, кухні, фольклорі, образі життя населення.

Так чи інакше, всі ці історичні території потрібно не тільки зберігати, але й використовувати. Наприклад, в екскурсійно-туристичних та рекреаційних цілях. А це, в свою чергу, може стати джерелом надходження коштів для реконструкції і охорони пам'ятників, а також для подальшого розвитку регіону.

“Ми благополучно справляємося із змінами, – вказує Лінч – тільки тоді коли ми можемо одночасно зберегти якусь частину нерозривності з минулим, будь то люди, речі, місця”. [8]

Щоб краще зрозуміти, яким чином в малих історичних містах можна об'єднати історію та сучасність, та задіяти це в розвитку суспільства, розглянемо декілька прикладів гарного досвіду Германії, де люди змогли зберегти та показати свій унікальний історичний дух.

Баварське містечко Ландсхут - дуже скромний за розмірами населений пункт, з багатою історією, зараз є гарним містом, що зберегло свій історико-архітектурний дух. В 1204 році баварський герцог з роду Віттельсбахів Людвіг I звелів побудувати на високій горі, що височіє над рікою Ізар, замок-фортецю, а у підніжжя гори - місто. Замок і місто отримали назву Ландсхут, що в перекладі з німецької означає “захисник землі”. [9] В Ландсхуті до цих пір можна почути відголоски XV століття. Тут кожні чотири роки проходить наймасштабніший в Європі театралізований фестиваль, що називається “Ландсхутське весілля”. Це день пам'яті, коли герцог обвінчався з польською принцесою Ядвігою, і він став найвидатнішою подією цієї епохи. Кожного разу місто приймає більше мільйона гостей, показує себе в світлі міста-музея під відкритим небом та демонструє свою історію.

Так само містечко Ротенбург - дивовижний ансамбль середньовічної архітектури, що не має жодної чужорідної будови, зараз влаштовує декілька карнавалів на рік, має неймовірні музеї, що знаходяться на туристичних шляхах, і приймає величезну кількість гостей. Саме завдяки проведенню сезонних фестивалів жителі можуть відчути свою приналежність до минулого і сучасності міста.

Таким чином, робимо висновок, що історія місця є дуже важливим контекстом формування сучасного середовища, культурної ідентичності міського суспільства.

Отже, важливість та актуальність історичного контексту в формуванні сучасного архітектурного середовища досить зрозуміла, та залишає відкритим питання необхідності розробки сучасних наукових підходів та методів розвитку цих територій. Єдине, що зрозуміло, що необхідно робити комплексне дослідження істориків, культурологів, архітекторів, соціологів та практичних робітників на основі формування та розвитку міського середовища в умовах реконструкції.

Література

1. Методологічні проблеми адаптації і збереження історичної забудови міст Поділля // А. І. Литвинов, О. М. Смоляк. Містобудування та територ. планування. - Вип. 23. - 2006. - с.139.
2. Monumenti e metodi di valorizzazione. Saggi, storia e caratteri delle teorie sul restauro in Italia, del medioevo ad oggi // Perogalli C. - Milano, 1954. - с.127.
3. Еволюція містобудування // Гутнов А.Е. – М. Стройиздат, 1984. – с.214.
4. Історичне середовище міста в контексті розвитку, адаптації, традиції (на прикладі міст Поділля) // А.І.ЛИТВИНОВ, - зб. ст. "Містобудівні аспекти сталого розвитку великих міст". - 2009. - с.546.
5. В контексті часу // Кристєв Т. // Архітектура і суспільство. – Софія, 1987. – 182 с.
6. Мова архітектури постмодернізму. // Дженкс Ч. - пер. з англ. В. Рабушина, М.В. Уварової - М.: Стройиздат, 1985. - с.102.
7. Контекст часу і контекст місця – неминучість компромісу (до проблеми сучасної контекстуальної архітектури в історичному середовищі на прикладі Санкт-Петербурга) // Ю.І.Курбатов. Academia. Архитектура и строительство. - №3 - 2014. - с.132.
8. Лінч К. Досконала форма в містобудуванні. - пер. з англ. В. П. Глазичева. – М. Стройиздат, 1986. – 264 с.
9. Середньовічна Європа очима сучасників та істориків. Част. II. Європейський світ X–XV ст. Серія "Всесвітня історія та культура очима сучасників та істориків" // Ястребицька А.Л. – М.: Интерпракс, 1995. - с.192.

Аннотация

Исторический контекст является одним из важных аспектов устойчивого развития города, который определяет его будущее. Контекстуальный подход рассматривает это с позиции диалога современного и прошлого. Историко-архитектурное наследие сегодня должно формироваться не только в виде отдельных памятников архитектуры, а как целостный и организованный живой организм. Рассматривается опыт не только сохранения, но и приспособления исторических мест под туристические цели.

Ключевые слова: исторический контекст, современная архитектурная среда, контекстуальный подход, памятник, образ, город, туризм.

Annotation

The historical context is an important aspect of the sustainable urban development, which determines its future. The contextual approach considers this such as the dialogue of modern and past time. Today the historical and architectural heritage has formed not only as individual monuments, as well as a coherent and organized living organism. We consider not only the save experience, but also historical places accessories for tourist purposes.

Keywords: historical context, contemporary architectural environment, contextual approach, monument, image, town, tourism.